

dintr'o limbă în alta se schimonosesc, chiar dacă sînt nume de oameni mari. Dar ce ne facem cu ce scrie primăria București, în persoană, pe tăblițele străzii, pentru a educa pe cetățeni. Fiindcă pe asemenea tăblițe scrie că *Pasteur* ar fi fost „chimist și fiziolog” francez. Chimist merge, dar fiziolog nu prea. Evident că dacă vom lua-o în stil mare și opera lui Pasteur poate intra în fiziologie (mai ales fiziologie patologică); dar, oricum, altă ceva se înțelege, privit mai de sus, prin fiziologie. Și de ce n'ar fi scris primăria oare acolo pe plăcile din strada păstorului, că marele francez a fost *bacteriolog*?

Te pomenești că nu greșea prea mult !... P. Gr.

Happy End.

Aud că, în Germania, acel care este denunțat că nu are sentimente național-socialiste se trezește ridicat de poliție și condus la Präsidium unde așteaptă ore întregi înainte de a fi supus unui strîns interogator de control. Intre altele, Gestapo îl întreabă dacă este „für den Krieg”; și soarta aceleia care ar avea obrăznicia să declare că este potrivit războiului pare pecetluită. Desigur comuniștii, adică cei mai aprigi inamici ai regimului hitlerist, au afișat totdeauna sentimente pacifiste, mai ales în țările burgheze; dar reciproca nu este adevărată: adică vrem să spunem că un om oarecare, un om detreabă, poate să considere că războiul este o oroare, fără că acest fel de a vedea să ni-l denunțe ca comunist. Cel ce scrie aceste rînduri a făcut deja un război și nu tocmai în locuri ferite; dacă cineva i-ar pune întrebarea totuși dacă îi place războiul, în conștiința sa de om, s'ar simți extrem de tulburat; credem că nici un fost luptător din timpul marelui măcel, fie el German, Francez sau Român, nu a putut uita grozăvia de acum două decenii într'atita încît să dorească lumii civilizate un nou seceriș; Fidac-ul, ca dovadă, federație a asociațiilor patriotice de foști mobilizați din lumea întreagă, și-a manifestat întotdeauna pacifismul; iar foarte recent, în Ungaria, societățile de veterani au proclamat că sînt decise să facă zid în jurul regentului Horthy împotriva tineretului hitlerist maghiar.

Tinerii care ne înconjoară vor, poate, și ei să aibă măcelul lor; poate că această jertfă este forma proprie sub care generația nouă aspiră la puritate; prin aceasta, generația de azi nu este nici mai presus, nici mai prejos decît altele, căci toate generațiile, dela începuturile omenirii, și-au îndeplinit destinul cu orșice riscuri individuale; nu vorbim de fracțiunea celor care în toate secolele au profitat, care au luat și n-au dat, vorbim de mulțimea elementelor motoare care au făcut ca omenirea să devie ceea ce este azi (gîndiți-vă numai la aviatorii de acum treizeci de ani și la martirologul epocii eroice a aviației). Totuși, dacă tineretul de azi este în drept să aibă etica sa — și ar fi o catastrofă să nu aibă nici una — un lucru ne lasă nedumeriți cu privire la acea *Hitlerjugend* a Germaniei despre care se vorbește atîta: războiul nu are o finalitate în sine, cel puțin nici un om demn de acest nume nu poate să-l considere ca o lege morală, el poate să devie o necesitate istorică (și o regretabilă necesitate) în vederea atingerii unui scop cum ar fi unirea Romînilor, dar prin asta rămîne un mijloc; a-l dori, în asemenea condiții, nu înseamnă a fi „für den Krieg”, ci înseamnă a fi pentru unirea Romînilor cu orice preț, chiar cu prețul violenței. Ori nu această *resemnare* la onoare în vederea unui scop înalt distingem la tine-

retul din Germania și poate de aiurea; cum o spune admirabil C. Noica în *De Caelo*: „omul de azi trăiește sub teroarea neprevăzutului; el îl așteaptă, îl alimentează, crede în el, și se miră dacă nu i se ivește zilnic, pregătind omului o catastrofă mai tulburătoare decât orice catastrofă geologică, pentru că e mai absurdă și mai omenească”. Această așteptare activă, această aspirație la oroarea pură, asta este în realitate a fi *für den Krieg*. Purtătorul de cuvânt al nației nu mai spune: *si vis pacem, para bellum*, ci: vreau război și pregătesc război, fiindcă războiul este încoronarea naturală a aventurii de astăzi a poporului meu, sfârșitul romanului pe care îl trăiește, și încă sfârșitul fericit al acestuia.

Ori noi care am făcut război nu putem înțelege tocmai acest lucru că războiul poate fi un desnodământ, un sfârșit de aventură, adică un scop. Sintem întocmai ca acel romancier englez (acesta este totuși un mucalit) care se miră că un roman pentru a sfârși cu bine, trebuie să sfârșească printr'o logodnă; un astfel de desnodământ — zice autorul englez — nu-l poate bucura decât pe un cititor care n'a fost niciodată însurat; omul încercat și, în același timp, lucid consideră căsătoria eroului și a eroinei ca o nenorocire catastrofală. A nu crede în frumuseța războiului, fiindcă am trăit cu toții așa ceva până în adâncuri, până la epuizare, iată ceva care reprezintă blazarea proprie a celor maturi astăzi.

În definitiv, de ce mariajul este desnodământul fericit, acel *happy end*, după cum îi zic Anglosaxonii, al oricărui roman sau film? Fiindcă aventura dintr'un roman este de obicei de ordin sentimental, fiindcă filmul este un film de dragoste, și că întreaga criză tinde la unirea eroului și a eroinei. Cititorul înfrigurat sau spectatorul care nu dorește această unire, nu înțelege nimic din ceia ce citește sau vede și merită, pentru acest delict de incomprehenșiune, să fie izolat departe de orice bibliotecă de literatură și de orice sală de cinema. Și tot așa vom zice că Germanul care astăzi nu dorește războiul pentru patria sa, nu înțelege nimic cu privire la tensiunea pe care o trăiește Reichul, și merită să fie internat într'un lagăr de concentrare. Germania întreagă este pentru război; pentru care război nu se precizează, ea este pentru război în principiu, pentru orice război, și Gestapo-ul nu te întreabă acolo dacă ești pentru un război cu Cehoslovacia sau cu Franța, ci dacă ești pentru război pur și simplu. Istoria contemporană a Germaniei este o serie de aventuri pasionale care toate s'au terminat în apoteoza unei ocupații de teritoriu, a unui *happy end* de ordin militar. Fiecare volum din opera hitleriană este construit pe o aceeași temă; și gloata înflămnată care trăiește întreg ciclul epic, uită că-i este foame; putem chiar spune că foamea mărește delirul acestei populații de 70 de milioane de suflete care de mult nu mai are pâine în cantitate suficientă.

Ce se va întâmpla însă în ziua în care Reichul nu va mai lichida un episod printr'o excursie ostășească, ci printr'un adevărat război care o va pune în fața unei Europe ligate împotriva ei? Atunci ea nu va mai cunoaște gloria în zdrențe pe care micul burghez din Frankfurt sau din Dresda o întâmpină cu urale în hainele lui de sărbătoare din hîrtie sau din mucava, ci sărăciei lanurilor pașnice, epuizate de cerințele atîtor guri, și se va suprapune mizeria stearpă a focului mistuitor al bătăliei. Acest foc pustiitor tineretul de azi nu-l cunoaște; avem dreptul să-i spunem noi că în realitate el este cu mult, cu foarte mult mai fierbinte decât în fotografiile sau în pictură. D. B.